

Tað er tungt. Men fleiri og fleiri tora at slíta hjúnaband

eftir Høgni Djurhuus

Í 1981 vóru 22 hjúnaskilnaðir í Føroyum. Hjúnabandini millum 44 fólk vóru so illa farin, at tey slitnaðu heilt. 44 fólk valdu heldur eina ótrygga framtíð við teimum avleiðingum, eitt tilíkt slit hevur við sær.

— Ongin sleppur burtur úr einum hjúnaskilnaði uttan sár. Hvørki maður, kona ella børn.

Sigur Marjun Sigurðsdóttir. Hon hevur arbeitt sum sosialráðgevi í 12 ár. Hjúnabandskreppur, skilnaður og trupulleikarnir aftaná eru fyribrigdi, hon javnan hoyrir um.

Nú er 22 kanska ikki nakað stórt tal. Tað var ivaleyst størri, var tað ikki so torført at bróta úr einum hjúnabandi. Marjun Sigurðsdóttir sigur, at tað er torførari at skiljast í Føroyum enn aðrastaðni. Serliga eru ófaklærdar kvinnur við børnum illa fyrri. Tær fáa onki arbeiði, onki at bugva í. Oftast verður endin tann, at tær noyðast at fara av landinum.

— Og tað er ein vánalig loysn, sigur Marjun Sigurðsdóttir. Ikki minst fyrri børnini, sum missa sambandið við umhvørvið í Føroyum, familjuna, vin-fólkini, skúlan.

Tað eru tó ikki bert teir

Fyrr var hjúnabandið ein «økonomisk kontrakt». Nú er tað ein «romantisk kontrakt»

vánaligu arbeiðs- og bústaðarmøguleikarnir, sum fáa serliga kvinnurnar at bliva verandi í einum mis-eydnaðum hjúnabandi. Óttin fyrri, hvat onnur, eitt nú familjan, fara at siga og halda, telur eisini.

Ikki nakað nýtt

Marjun Sigurðsdóttir heldur, at onki hjúnaband er uttan kreppur. Men hetta er ikki nakað nýtt. Tað er burtur við at siga, at hetta er nakað, sum er komið, eftir at kvinnur fóru at arbeiða úti.

— Kvinnur hava altíð arbeitt úti, sigur Marjun Sigurðsdóttir.

Og hon visir á, at heldur ikki fyrr vóru hjúnabond tann bera fríðsæla. Tað siggja vit m.a. í søgum hjá Heðini Brú og Martini Joensen. Bæði skriva um tvídrátt millum konu og mann.

Men tað er nýtt, at fleiri gera álvara burtur úr at slíta hjúnabandið. Hetta siga hagtølini okkum: Árin 1961–65 vóru í miðal 7 hjúnaskilnaðir um árið. Næstu fimm árin kom talið upp á 9. Og árin 1971–75 vóru í miðal 18 hjúnaskilnaðir um árið í Føroyum.

Men hví endar tað, sum so lukkuliga byrjaði í kirkjuni, prestatagardinum ella fútaskrivstovuini, í ósemju og sliti?

Ónnur krøv

Marjun Sigurðsdóttir: — Seinastu 100 árin eru

krøvini, vit seta til hjúnabandið, nógv broytt. Fyrr var hjúnabandið ein framleiðslueind. Fólk framleiddu til sitt egna húshald.

Nú er hjúnabandið næstan bara eitt stað, har kenslurnar skula trivast. Men eru umstøðurnar til tað, spyr Marjun Sigurðsdóttir. Og hon svarar sjálf, at tær eru ikki altíð so góðar, umstøðurnar hjá kenslulivinum í hjúnabandinum. Kona og maður liva hvør í sínari verð minst átta timar um dagin. Tey eru fremmand yvir fyrri arbeiðinum hvør hjá øðrum. Vita litið og onki um, hvat hin tekst við um dagin.

Tey hava bygt og peningaliga trýstíð veksuri. Litil tíð og orka eru eftir til kenslurnar. Og so fer so smátt at rilla.

Marjun Sigurðsdóttir sigur, at tað tó ikki bara eru tey hjúnabond, har illa gangst at fáa endarnar at røkka saman, sum koma í kreppu. Fólk, sum ikki noyðast at venda hvørjar krónu, eru ofta uppi í so nógvum øðrum, felagslivi til dømis, at litil tíð er eftir til heimalívið.

Um hjún hava børn ella ikki, ger ongan mun. Bæði barnleys og tey, sum hava børn, koma í kreppu.

Skjót hjál

Kann onki gerast fyrri at bjarga einum hjúnabandi, sum er við at fara fyrri

440

Tann 31. desember 1981 vóru 44.070 fólk í Føroyum. Stívliga helvtin, ella 53,2%, vóru ógift.

41,2% vóru gift. 0,3% sundurlisin, 0,7 skild og einkjur og einkjumenn vóru 4,6%.

Tað vil siga, at í Føroyum vóru um ársskiptið 440 (ávikavist 132 og 308) fólk, sum hava roynt hjúnabandið og hildið tað verið so ringt, at tey valdu at sleppa sær úr tí aftur.

Ongi töl eru um tey, sum ikki tora ella vilja slíta.

skeytið?

Marjun Sigurðsdóttir:

— Skal eitt hjúnaband bjargast, má nakað gerast beinan vegin, tað fer at rilla. Skjót hjál er einasta hjálpin. Tað hjálpir nógv at fáa hjúnafelagarnar at tosa saman um trupulleikarnar.

Er tað hin vegin komið so langt, at maðurin bukar konuna og tveitir hana á dyr aðru hvørja nátt, er litið annað at gera enn at hjálpa teimum at sleppa á so menniskjansligan hátt sum, møgult burtur úr hjúnabandinum.

Tað kostar dyrt, bæði kensluliga og sosialt, at slíta eitt hjúnaband.

Tað hevur Marjun Sigurðsdóttir oftari enn eina ferð verið vitni til í arbeiði sínum. Var tað ikki fyrri tagarnaskýlduna, kundu hon og aðrir sosialráðgevar sagt frá nógvum syrgiligum søgum úr veruleikanum her í Føroyum.

Í hjúnabandinum eru tað oftast kvinnurnar, sum eru við undirlutan. Ikki minst fysiskt. Tær verða bukaðar. Og hetta vindur upp á seg.

Marjun Sigurðsdóttir heldur, at ein orsök er, at føroyingar drekka øðrvísi nú enn fyrr. Tað er vorðið vanligari, at fólk hava kenning gerandisdagdar.

Ein onnur, ikki so litil, orsök er tann, at menn eru uppaldir til at loysa trupulleikar við harðskapi. Við at sláa.

Dreingir fáa rós, tá teir visa, at teir eru sterkir.

Eftir skilnaðin eru tað ofta menninir, sum kensluliga koma illa fyrri, finna teir sær ikki eina aðra kvinnu nakað skjótt. Teir geva skarvin yvir og fara at drekka.

Marjun Sigurðsdóttir sigur, at kreppur eru í øllum hjúnabondum.

Er hjúnabandið tá nakað at varðveita?

— Ja, so leingi, vit onki betri hava at seta í staðin. Samstundis, sum familjan setur fólk fäst, hevur hon eisini positiva funktión.

Leygardagur 21. august 1982

Hálvttannað ár at hugsa seg um

Bliva maður og kona samd um at slíta hjúnabandið skulu tey søkja Ríkisumboðið um at bliva sundurlisin (separerað).

Í umsóknini skulu tey tilskila, nær tey eru gift, um børn eru í hjúnabandinum og hvørji krøv eru um upphaldsþening til konuna ella (sjáldsamari) mannin. Tey skulu eisini skriva, hvør skal hava íbúðina ella húsin. Eru tey longu ta samd um hetta. Tað næsta, sum so hendir, er, at ein fulltrúi í Ríkisumboðnum boðar tey á fund. Á hesum fundi roynir fulltrúin fyrst at fáa tey at semjast. Hann roynir, um tey ikki hóast alt hava hug at halda fram í hjúnalagnum. Lukkast tað ikki skrivur hann «mægling for-gæves». Og so verða tey sundurlisin. Tey skulu ikki bugva saman, meðan tey eru sundurlisin.

Tá hálvttannað ár er farið og tey framvegis eru samd um at fara hvør frá øðrum fáa tey loyvi at skiljast. Tey fáa eitt skollað loyvisbræv frá Ríkisumboðnum.

Men við annar hjúnafagin ikki, at tey skulu skiljast, skal ganga eitt ár. Tá, ella hálvtríðja ár eftir sundurlesingina, verða tey skild, um bert annar kravur tað.

Maður og kona hava ikki økonomiskan felagsskap, meðan tey eru sundurlisin í rættin.

Tað er tí ikki neyðugt við stórvegis hóvastaki, eru hjúnafelagarnir samdir um børnini, upphaldsþening og búgvíð. Tað kostar heldur onki at bliva sundurlisin og skildur.

Men tað er ikki altíð, skilnaður byrjar og endar í sátt og semju.

Løven om ægteskabs indgåelse og opløsning frá 1922 og Løven om ægteskabets retsvirkning frá 1925 við seinni, smærri, broytingum eru lógar-grundarlög.

Í Danmark kom ein nýggj lóg um ægteskabs indgåelse og opløsning í 1969. Hon er fyrri nógvum árum síðani farin í Landsstýrið til stóðutakan. Um hon skal setast í gildi í Føroyum.

Lógin frá 1969 er linari enn tann frá 1922

Í versta føri endar hann í rættinum. Og tá fer tað at kosta. Tí ta er raðiligaðast hjá báðum portum at hava sakførara. Fólk, sum figgarliga eru illa fyrri, kunnu søkja um frí process, sum tað eitur. Tað vil siga, at tá rindar statskassin sakføraran og annan sakarmalskostnað fyrri tey.

Men tað ber eisini til at sleppa undan rættinum. Ríkisumboðið kann eftir tilmæli frá barnaverndini avgera, hvør skal hava børnini.

Í Føroyum er tað óvanligt, at papin fær rættin til smábørn. Tað er vanligari í Danmark.

Fæst ikki semja um, hvussu búgvíð skal býast, kann Ríkisumboðið biðja Skiftirættin byta tað, sum var tað eitt deydsgáv.

Í 1981 vóru 22 hjúnaskilnaðir í Føroyum, 19 við loyvisbrævi og 3 við dómi.

Kunnu giftast aftur

Fólk hava ikki loyvi at giftast øðrum í tíðini, tey eru sundurlisin.

Maður og kona, sum eru sundurlisin, kunnu flyta saman aftur.

Ríkisumboðið fylgir ikki við fólk, sum er sundurlisið. Vilja fólk skiljast,ugu tey sjálvi gera vart við seg. Frættir Ríkisumboðið ikki aftur, verður tað bara tíkið fyrri vist, at hjúnafelagarnir eru fluttir saman aftur.

Dømi eru um fólk, sum hava verið sundurlisin í 20 ár. Tey hava ikki havt samband við Ríkisumboðið síðani tey blivu sundurlisin.

Maður og kona, sum eru skild, kunnu giftast hvørjum øðrum aftur.